

טבת - שיר השירים רצון ושאיפות

טבת - שיר השירים רצון ושאיפות

א. לפי סדר ההקבלה בין י"ב חודשי השנה לי"ב ספרי ה"כתובים", חודש **טבת** מקביל לספר **שיר השירים**, ויש לבאר את הקשר בין חודש **טבת** לספר **שיר השירים**.

בספר סדר הדורות (עמ' כא) מובא כי **אברהם אבינו** נפטר בחודש **טבת**, והרמז לכך: "**תקבר בשיבה טובה ראשי תיבות - טבת**. וכן מובא שם (עמ' כג) שבכ"ח בחודש **טבת** נולד **שמעון** בן יעקב, ויש לבאר מה המשותף בין **אברהם אבינו**, **שמעון**, חודש **טבת** וספר **שיר השירים**, ומדוע מדגישים את העובדות הללו. בספר בני יששכר (מאמרי חודש כסלו טבת, מאמר יד אות ב) נכתב כי חודש **טבת** "מיוחס לשבט דן". וצ"ע מהי התכונה המיוחדת של שבט דן המתבטאת בחודש **טבת**, והקשר לספר **שיר השירים**. בספר יצירה (פ"ה מ"ט) כתב: "המליך **אות ע'** ברוגז ויצר בהם גדי בעולם, ו**טבת** בשנה". וצ"ע מה הקשר בין **האות ע'** לחודש **טבת** ולספר **שיר השירים**.

כידוע, סוף ימי החנוכה חלים בתחילת חודש **טבת**. ברור הדבר שיש משמעות לקביעות זו, וכפי שכתב השפת אמת (חנוכה תר"נ) "ראש חודש **טבת** שהוא בחנוכה, **בוודאי מקבל הראש חודש הארות הנרות על כל ימי החודש**, כי בראש תלוי כל החודש. ויתכן לרמז מה שמדליקין ל"ו נרות, שהנרות מאירין ל"ו יום מתחילת חנוכה עד סוף **טבת**. ושמעתי מפי מו"ז ז"ל [החידושי הרי"ם], כי **טבת** מלשון **הטבת הנרות**, עכ"ד. ויתכן לפרש כמו שכתבו בספרים **כי ימי טבת הם ימי הסתר, ולכן הקדים הרפואה, שעל ידי הנרות, מאירים גם ימי חושך אלו**, ואור כי טוב". ומבואר בדבריו, שאור החנוכה מאיר את "חשכת" ימי חודש **טבת**. ויש להתעמק בדברים ולבאר מה הכוונה ל"**חשכת**" ימי חודש **טבת**, ומהי השפעתו של חג החנוכה על חודש **טבת**.

בשו"ע (או"ח סימן תקפ סע' ב) נאמר: "בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והיה חושך בעולם שלשה ימים, ובתשיעי בו לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו". והקשה הט"ז (ס"ק א) "תימה גדולה, הא איתא בסליחות של עשרה בטבת דבט' בו מת עזרא הסופר, וצ"ע". ולכאורה אין ספק שמרן השו"ע גם ידע זאת, ומסתבר שבכוונה תחילה לא פירט את פטירתו של עזרא הסופר כ"צרה" שאירעה בתשעה בטבת, וצ"ע מדוע לא הזכיר זאת, ומה היתה כוונתו בכך.

• • •

שיר השירים "קודש קודשים" - הכולל עבר הווה ועתיד

ב. לביאור הדברים נתבונן תחילה בייחודו ובמעלותיו של שיר השירים. במשנה במסכת ידים (פ"ג מ"ה) אמר רבי עקיבא: "אין כל העולם כלו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קדש, ושיר השירים קדש קדשים".

טבת - שיר השירים רצון ושאיפות

שיר השירים כולל שבחם של הקב"ה ושל כנסת ישראל, ופסוקיו נסבו על עבר, הווה ועתיד. יציאת מצרים ומתן תורה בעבר, ימי הגלות בהווה בהם התרחקו הדוד [הקב"ה] וחשוקתו [כנסת ישראל] זה מזו, והגאולה המיוחלת לעתיד לבוא.

נדמה כי הציר המרכזי, המחבר בין העבר ההווה והעתיד הוא **הרצון** לשוב לקרבת אלקים, **והשאיפה** לחדש את האהבה בין הקב"ה לכנסת ישראל, וכפי שנאמר (שה"ש ה, ב) "**אֲנִי יְשָׁנָה וְלִבִּי עֵר**", ולכאורה כיצד במציאות יכול האדם להיות ישן ולבו ער, הרי זו מציאות של "תרת' דסתר'". וביאר האמרי אמת (במדבר תרפ"ט) "כאשר קיים בחינת **אֲנִי יְשָׁנָה** - ויש הסתר וחשכה, אז צריך **וְלִבִּי עֵר** - להתחזק עוד יותר בלב". כאשר האדם נמצא במצב של "חשכה", הרי הוא כביכול "ישן", ודווקא אז מוטל עליו להתחזק באופן מיוחד "להעיר" את לבו להתחזק בעבודת ה'.

הרצון והשאיפה להישאר "ער" גם בזמנים של חשיכה והסתר פנים, ולחדש אהבת קדומים, מופיעים מיד בפתיחת שיר השירים (א, ב) "**יִשְׁקֶנִי מְנֻשִּׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי טוֹבִים דְּדִיךְ מִיָּין**". וכתב רבי יעקב מליסא [בעל נתיבות המשפט] בפירושו צרור המור על שיר השירים: "מבקשת הכנסת ישראל למהר הגאולה והעולם הבא שהוא יום הנישואין, ואז ידבר עמנו אלוקים פה אל פה כמו שדיבר עם משה (במדבר יב, ח)". כלומר, כנסת ישראל משתוקקת לקשר היחודי של "נשיקות פיהו" עם הקב"ה, וכפי שהסביר רש"י: "לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף, אך אני מתאוה ומשתוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון, כחתן אל כלה, פה אל פה".

רבי עזריאל טאובר מבאר בספרו פרקי מחשבה (שיר השירים עמ' קסה) את כוונת בעל צרור המור "שכוונת הפסוק היא, שכנסת ישראל שואפת לחיזוק הקשר עם הקב"ה באופן הנעלה ביותר - "נשיקות פיהו", באופן זה היא תזכה להשפעה בלתי פוסקת של התורה - "כי טובים דודיך מִיָּין". מכאן נלמד, שעל כל יהודי לשאוף להגיע לדביקות העליונה ביותר בקב"ה, כי הבחינה המוזכרת בפסוק זה ["נשיקות פיהו"] לא הושגה אפילו במעמד הר סיני, והרי שיר השירים מביע את השאיפה שכל יהודי צריך לשאוף אליה בכל דור ודור. זהו עיקר הלימוד ממגילת שיר השירים, לעורר את השאיפה להגיע למצב של ימות המשיח, בבחינת נישואין".

הרב שטאובר מוסיף: "בגלות מצרים, אף לאחר שהקב"ה שלח את משה רבנו ועשה לבני ישראל אותות ומופתים, מכל מקום רק חמישית מכלל ישראל שבאותו דור התעוררו וביקשו לצאת ממצרים, ולעומתם ארבע חמישיות לא התעוררו. ואמנם הוברר שרק אלו שהשתוקקו להגיע לקשר עם הקב"ה זכו לצאת, ואילו השאר מתו במכת חושך ואבד זכרם. לכן עלינו לעורר את התשוקה שלנו להישגים רוחניים. גם אדם שנמצא במדרגה השפלה ביותר ברוחניות, מוטל עליו להשתוקק להגיע למדרגה העליונה ביותר, ועל ידי כך הוא אמנם משתייך לאותה מעלה. זהו עיקר הלימוד ממגילת שיר השירים, לעורר את השאיפה". ואכן, הרצון והשאיפות לקרבת אלקים עוברים כחוט השני גם בהמשך פסוקי ספר שיר השירים, ונותנים עוצמה וכוחות לחיות ולעבור את ימי הגלות ביחד עם ציפייה לגאולה מיידית, ובתקווה לחדש ימים נפלאים כקדם.

טבת - שיר השירים רצון ושאיפות

האדם - "הולך" ומתעלה מדרגה לדרגה

ג. על הפסוק (משלי טו, כד) "אַרְחַ חַיִּים לְמַעַלָּה לְמַשְׁכִּיל לְמַעַן סוֹר מִשְׁאֹל מָטָה", כתב הגר"א שהאדם נחשב "מהלך" ונקרא "הולך" המתעלה מדרגה לדרגה, שאם לא כן סופו לרדת מטה, כדבריו: "האדם נקרא הולך, שצריך לילך תמיד מדרגה לדרגה, ואם לא יעלה למעלה ירד מטה מטה ח"ו, כי אי אפשר שיעמוד במדרגה אחת. וזהו אַרְחַ חַיִּים לְמַעַלָּה לְמַשְׁכִּיל לְמַעַן וגו', כדי שלא יטה לרדת למטה שאולה, ומחמת האורח חיים יסור משאול".

כל אדם נברא עם תכונות ומעלות רבות וטובות, ובאמצעות איברי גופו וכוחותיו, הוא יכול לממש את הרצונות והיכולות שלו, לעלות ולהתעלות. ואכן, זו היתה הברכה שהיו בני ישיבתם של רבי אמי או רבי חנינא מברכים איש את רעהו כאשר היו מסיימים את הלימוד בישיבה וחוזרים לביתם, כמובא במסכת ברכות (יז, א) "עולמך תראה בחיך, ואחריתך לחיי העולם הבא ותקוותך לדור דורים. לבך יהגה תבונה, פיך ידבר חכמות, ולשונך ירחיש רננות, עפעפיך יישירו נגדך, עיניך יאירו במאור תורה, ופניך יזהירו כזוהר הרקיע, שפתותיך יביעו דעת, וכליותיך תעלזנה מישרים, ופעמיך ירצו לשמוע דברי עתיק יומין". החכמים התכוונו בדבריהם "עולמך תראה בחיך", שיש לאדם פוטנציאל אדיר בכוחותיו השכליים והגופניים, והוא משתמש רק בחלק זעיר מכוחות אלו. ולכן היו אומרים: "עולמך" - במובן "דבר נעלם", "תראה בחיך" - עליך להשתמש בכל הכוחות שהקב"ה חנן אותך, ולא רק בחלק קטן.

הכלים להגשים את היכולת הפנימית ולהשתמש בכוחות ואיברי הגוף לעלות למעלה באורח החיים הם הרצון והשאיפות, כדברי רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, ראש ישיבת פוניבז' לצעירים, בספרו דרכי החיים (ח"א פרק טו) "ראשית צריך לדעת, שהשאיפה היא ההקדמה לקנין כל המעלות. השאיפה היא הנותנת לאדם את הכח להוציא רצונותיו מן הכח אל הפועל. אם חסרה לאדם השאיפה, או שהשאיפה חלשה אצלו, קשה לקוות שייצא ממנו מה שצריך לצאת ממנו".

ולשאיפה להגיע לפסגות אין שיעור וקצבה, כדברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ה ה"ב) "כל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבנו", וכן כתב הרמב"ם באגרותיו "כל אחד מבני עולם אם רצה השלמות, היה קרוב למשה רבנו". והמשיך רבי מיכל יהודה ליפקוביץ: "ואף שנאמר לא קם נביא כמשה, היינו בדרגת ה**נבואה**, אך למעלת השלמות שייך לזכות להגיע כמשה רבנו, והכל תלוי באדם עצמו שניתן בידו להגיע לדרגת השלימות הגדולה אם רצה". וכדברי רבי אלחנן וסרמן, ראש ישיבת ברנוביץ', בקובץ הערות (ביאורי אגדות סימן ז) בכוונת הרמב"ם שכל אדם יכול להיות צדיק כמשה רבינו "שכל אדם לפי ערכו ולפי כוחותיו יכול להיות עבד ה', כמו משה רבנו לפי כוחותיו". כאשר האדם מנצל את כל הכוחות שיש לו לעבודת ה', הרי הוא כמשה רבנו שניצל את מלוא כוחותיו לעבודת ה'.

נדמה שעל כך אמר רבי ירוחם, משגיח ישיבת מיר (דבריו הובאו ע"י ר"ש וולבה בספרו עלי שור עמ' קסט) "אוי לאדם שאינו מכיר את ליקויי נפשו, שהרי אינו יודע מה עליו לתקן. אבל אוי ואבוי לאדם שאינו מכיר

טבת - שיר השירים רצון ושאיפות

מעלותיו, כי הן אפילו את **כלי עבודתו** אינו מכיר". הכרת המעלות היא הדרך להוציא את הרצון והשאיפות מהכח אל הפועל.

"רצון" ו"שאיפות" ומה שביניהם

ד. כאמור, האדם הוא "מהלך", ויש לו צורך לתקן, להוסיף, להרחיב ולגדול. הכלים לכך הם ה"רצון" וה"שאיפה", ויש לברר מה ההבדל ביניהם. ונראה כי "רצון" הוא **כח פנימי** בלב האדם. הקב"ה "מְשַׁבֵּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן" (תהילים קמה, טז). לכל אחד יש את המתנה שהקב"ה נתן לו - את כח הרצון הפנימי. לעומת זאת, "שאיפה" היא **ההוצאה אל הפועל** של הרצון, כדמיון שאיפת האוויר מבחוץ לריאות, שהיא ההוצאה אל הפועל של הרצון לנשום. ה"שאיפה", מבטאת איפוא, את ההוצאה אל ה"**פועל**" בצורה **חיצונית** את ה"**רצון**" הפנימי הטמון ב"כח". הלב הוא המקום שבו מתעורר הרצון, כדברי הרמח"ל (חוקר ומקובל פרק יג) "לב בנפש כמלך במלחמה, רצה לומר כי **בלב** הוא **כח המתעורר** שהוא ענין **הרצון**, שרוצה לעשות או שלא לעשות. וכשיעורר רצונו לעשות הוא עושה על ידי כוחותיו הנפשיות המתפשטות בגוף, שהאברים מוציאים מהכוח אל הפועל את רצון הלב. והרצון עצמו שבלב אינו נראה בעצמו, רק שנראה על ידי כוחות הנפשיות שמתפשט בהן, כמלך במלחמה, שכל ענייני מלחמה נעשים על ידו לפי רצונו והוא אינו נראה, אבל נראה על ידי חיילותיו גיבוריו עושי מלחמתו". וה"שאיפה" היא השלב שלאחר הרצון - הנקודה שבה כל האיברים מוציאים מן הכח אל הפועל את רצון הלב.

אין דבר העומד בפני הרצון

ה. לאור האמור, ראשית כל, על האדם לפתח את הרצון הפנימי המתעורר בלב. ולאחר מכן, לבסס את ה"שאיפות" להוציא את הרצון מהכח אל הפועל. ואכן ה"רצון" הוא ענין יסודי במהות האדם, כפי שיש ללמוד מדברי המשנה הפותחת את מסכת בבא קמא, בה נקרא האדם בשם "מבעה". ונתבאר בגמרא (ג, ב) כי פירושו מלשון "רוצה", כפי שנלמד מהפסוק (ישעיה כא, יב) "אִם תִּבְעֵינָם בְּעֵינֵי". האדם ניחן בטבעו ברצונות ובשאיפות, המניעים את האדם לרצות ולשאוף תמיד ליותר.

בספר שפתי חיים (מידות ועבודת ה' ח"ב עמ' קכח) הדגיש מהו כח הרצון עפ"י דבריו של החפץ חיים על הפסוק "פֹּתֵחַ אֶת יָדְךָ וּמְשַׁבֵּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן", שהקב"ה נותן לכל אחד את מה שהוא רוצה, אבל זאת בתנאי שהוא באמת רוצה והרצון חזק ומוחלט.

דברים בסגנון דומה כתב רבי אליהו דסלר, בספרו מכתב מאליהו (ח"ג עמ' צו) "השי"ת ברא את האדם כך שרצונו יוכל לפעול גדולות, שהרי בצלם אלוקים עשה את האדם. וכמו שרצון ה' הוא הפועל ובורא הכל, מעין כח זה נתן הבורא לאדם, שברצונו לבד יוכל לפעול הרבה. אילו כל בני אדם היו מאוחדים בשאיפה

טבת - שיר השירים רצון ושאיפות

אחת, לא היה דבר עומד בפני רצונם". נמצא שכאשר יש לאדם רצון חזק, הוא עשוי להביא אותו לפסגות גבוהות ביותר, על אף שאחרים מאוחדים בשאיפה אחרת.

דוגמא אחת מיני רבות, לכוחות הגדולים הטמונים באדם, ובאים לידי ביטוי כשיש לו רצון ושאיפות, היא גלילת האבן של יעקב אבינו מעל פי הבאר (בראשית כט, י), שכל הרועים היו צריכים להתאסף ביחד כדי לגלול אותה מפאת משקלה העצום, ואילו יעקב אבינו הסיר אותה ממקומה "כאדם שמעביר את הפקק מעל פי הצלוחית" (רש"י שם). וביאר רב יעקב בייפוס בספרו 'לקוט לקח טוב' (חיים של תורה עמ' מט) "מהיכן נבע כוחו הגדול של יעקב אבינו? את התשובה לשאלה זו אנו מוצאים בדברי הפייטן בתפילת גשם, שם נאמר על יעקב אבינו: 'יְחַד לֵב וְגַל אֶבֶן מִפִּי בְּאֵר מַיִם. הִרִי שִׁגְבוּרָתוֹ נִבְעָה מִיַּחוּד לְבוֹ, וּמֵהוּ יִיחוּד לְבוֹ - רִיכוּז כַּח הַרְצוֹן הַשּׁוֹכֵן בְּלֵב מִתּוֹךְ הַחֲלִטָה נְחוּשָׁה שֶׁהוּא מֵאֵד רֹצֵה, מוֹכֵרָה וּמְסוּגֵל לַעֲשׂוֹת וּלְבַצֵּעַ. כֵּךְ מִגְלִים אֶת הַכּוֹחוֹת הַטְּמוּנִים הַנִּעֲלָמִים מֵעֵינֵינוּ. בְּדֶרֶךְ כָּלֵל הֵם נִעֲלָמִים, מִשּׁוּם שֶׁאֵנוּ עֲצִלִּים וְאֵינָנו דּוֹרְשִׁים מֵעַצְמָנוּ לְמַצּוֹת אֶת כָּל יְכוּלָּתָנוּ. בְּמִלִּים אַחֲרוֹת, חִסֵּר לָנוּ כַּח הַרְצוֹן. לִיעֲקֹב הָיָה כַּח רְצוֹן גָּדוֹל וְכֹבֵד, בְּעִזְרָתוֹ גָּלַל אֶת הָאֶבֶן".

ואמנם חז"ל (מכות י, ב) סיכמו את הדברים במאמר קצר אחד: "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו". כאשר האדם בוחר לעצמו דרך, רוצה ושואף ללכת בה, הוא זוכה לסייעתא דשמיא שיוליכוהו בדרך שבה בחר.

עם זאת, ברור כי דרך זו, אינה קלה, ויש בה נסיונות וקשיים לא פשוטים, וה"השתדלות" להגשמת הרצון והשאיפות היא "מאבק" ארוך ובלתי מתפשר, כדברי הרמב"ם בפירוש המשנה (אבות פ"ב מ"ה) "במקום שאין איש **השתדל** להיות איש, הרגל נפשך ומשוך אותה לקנות המעלות, ואחר שאין אנשים חכמים שילמדוך, היה אתה מלמד את עצמך". הרמב"ם למד זאת מלשון התרגום על הפסוק (בראשית לב, כה) וַיִּאָּבֶק אִישׁ עִמּוֹ, **"ואשתדל** גברא עמיה". השתדלות פירושה **מאבק** ללא פשרות **להתקדם ללא הפסקה**, עד להשגת המטרה והשאיפה.

• • •

חודש טבת זמן מתאים למימוש הרצון והשאיפות

ו. חודש טבת מתחיל בימי החנוכה, וכבר הבאנו לעיל [אות א] את דברי השפת אמת כי "**בוודאי מקבל הראש חודש הארות הנרות על כל ימי החודש**", ושם החודש "טבת" הוא מלשון **הטבת** הנרות.

בתחילתו של חודש טבת אמנם אנו מלאים ברצון ובשאיפות בעקבות ימי החנוכה, אך בהמשך החודש, הימים נהפכו לימי צער ויגון, כמבואר בשו"ע [לעיל **אות א**] שאירעו אז מספר פורענויות. בדומה לחשמונאים שבתחילת מלכותם שאפו לשנות את המצב, להיטיב למלכות ישראל, להחזיר עטרה ליושנה ואת הקדושה לישראל. אך בסופו של דבר לא הצליחו להגשים את שאיפותיהם, ומלכותם לא עמדה לאורך ימים, עד שלבסוף הוכחדה ונעלמה לגמרי, כדברי הגמרא במסכת בבא בתרא (ג, ב) "כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא, עבדא הוא, דלא אשתיירא מיניהו אלא ההיא ינוקתא, וההיא ינוקתא נפלה

טבת - שיר השירים רצון ושאיפות

מאיגרא לארעא". ומכאן יש ללמוד לקח, כי במציאות פעמים והאדם אינו מצליח להשיג את שאיפותיו, ואף על פי כן עליו להבין ש"לא עליך המלאכה לגמור", ו"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה". כשמתבוננים ב**חודש טבת**, אנו מבחינים שכל אדם בתחילת מעשיו מלא רצון טוב, שאיפות ותקוות, אולם לפעמים ברבות הימים, אין הוא מגיע ומצליח למלא את השאיפות הללו. וכן שלמה המלך מביע זאת בספר שיר השירים, שהלימוד העיקרי ממנו הוא, **שאסור** לרדת יגון שאולה ולהיות במצב רוח ירוד, אלא יש להשתדל ולחזור ו**לרצות** להגיע להישגים ו**לשאוף** להשיגם, וכמאמר החכם מכל אדם (משלי כד, טז) "כִּי שֶׁבַע יָפֹל צִדִּיק וְקָם".

העם היהודי מעולם לא איבד את רצונותיו ושאיפותיו לעתיד המובטח על ידי הנביאים. תקומת מדינת ישראל, מסמלת את הרצון הבלתי מתפשר והשאיפה הבלתי פוסקת לשוב לארץ האבות ולמקומות הקדושים, למרות כל השמד והרדיפות שידע העם היהודי, ובמיוחד שואת יהדות אירופה שהיתה אך לפני שנות דור.

פטירת אברהם אבינו - לידת שמעון - פטירת עזרא הסופר - חודש דן - אות עי"ן - בחודש טבת

ז. ממוצא הדברים נראה לבאר את המאורעות והעניינים הקשורים לחודש טבת.

• **פטירת אברהם אבינו** - על אברהם אבינו אמרו חז"ל (ב"ר יד, ו) "**האדם הגדול בענקים זה אברהם**, למה קורא אותו גדול, שהיה ראוי להבראות קודם לאדם הראשון, אלא אמר הקב"ה שמא יקלקל ואין מי שיבוא לתקן תחתיו, אלא הרי אני בורא את האדם תחילה שאם יקלקל, יבוא אברהם ויתקן תחתיו". ובשפת אמת (פרשת לך תרנ"ג) כתב: "תחילת בחינת אברהם כתיב **לך לך**, כי הוא נקרא אדם, כמו שאמרו חז"ל על האדם הגדול בענקים, ואדם נקרא **מהלך**, ואיתא בנח כתיב את אלקים **התהלך** נח, ובאברהם **התהלכתי** לפניו, שסדר העולם היה נתקן מעט מעט כמו ילד בקטנות אינו יודע להלך ואחר כך בא לידי גדלות ומלמדים אותו להלך בפני עצמו. כמו כן **באברהם התחיל בחינת הגדלות**, וזהו הנסיונות לך לך, שילך בעצמו, ואז התחיל ב' אלפים תורה". **אברהם אבינו היה "מהלך"** - עולה מדרגה לדרגה, הראשון שהטביע בכולם את הכרת הבורא ואמונה בא-ל אחד, והצליח בשאיפה להקריא שם שמים בפי כל אחד. אברהם אבינו זכה להעמיד את עם ישראל, הנשען עד עצם היום הזה על זכותו ומתברך שלוש פעמים בכל יום, בברכת "מגן אברהם".

יחד עם זאת, למרות הצלחתו של אברהם אבינו לגייר אלפים ורבבות, כמבואר בדברי הרמב"ם (הלכות ע"ז פ"א ה"ג) "עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד", לא זכה אברהם אבינו להשלים את המשימה ולהגשים את כל שאיפותיו, ובוודאי גם בזמנו עדיין נשארו רבים אחרים בטעותם, עובדי עבודה זרה. אברהם אבינו התחיל את פעולותיו **שכל** בני העולם יכירו בבורא בשאיפות גדולות, אבל בסופו של דבר לא עלה הדבר בידו.

טבת - שיר השירים רצון ושאיפות

• **לידת שמעון** - שמעון בנו של יעקב ודאי ניחן בתכונות חיוביות, והיה בעל העזה ובעל שאיפות, אך במעשה שכח התברר כי שאיפות אלו לא היו על דעתו של יעקב אבינו שבירך אותו בהסתייגות "שמעון וְלִי אֲחִים כָּלִי חֶמְס מְכַרְתִּיהֶם, בְּסֹדֶם אֶל תָּבֹא נַפְשִׁי בְּקֶהְלָם אֶל תַּחַד כְּבֹדִי כִּי בְּאֶפֶס הָרְגוּ אִישׁ וּבְרָצָנָם עָקְרוּ נָשׁוֹר" (בראשית מט, ה-ו). ורש"י (שם) הזכיר בהקשר זה את מעשה זמרי, נשיא שבט שמעון. לכן מובן מדוע נולד שמעון בחודש טבת, כי שמעון היה בעל שאיפות, אבל לפעמים השאיפות לא מובילות לתוצאות טובות. ואכן מובא בתרגום יונתן בן עוזיאל (שם) שיעקב אבינו אמר שאם יגורו שמעון ולוי שניהם ביחד "אין מלך ושלטון יכול לקום בפניהם".

• **שבט דן** - יעקב אבינו חשב שהמשיח יהיה משבט דן, וכוונתו היתה לשמשון הגיבור (רש"י בראשית מט, טז). עצם המחשבה הזאת מעידה על מעלתו הגבוהה של שבט דן, ששמשון היה ממנהיגיו, אשר דמתה למעלתו של שבט יהודה, שמעלתו ידועה כראשונה וכשובה בין השבטים. לשבט דן היה תפקיד נוסף של "מאסף לכל המחנות". ומהות תפקיד זה היא לשרת את כל השבטים האחרים. מאידך אמרו חז"ל, כי על אף תפקיד חשוב ונכבד זה, שבט דן חטאו בכך שפסלו של מיכה היה בתוכם, וכדברי תנא דבי אליהו (פרק כו) ששבט דן "בעט באנכי ה' אלקיך", וכמובא במדרש (שמות רבה מ, ד) "אין לך ירוד משבט דן". לשבט דן היו שאיפות נשגבות והיה לו פוטנציאל למכביר, ואפילו מלך המשיח יכול היה להיות משבט דן, אולם השאיפות לא התממשו במציאות, וחלקם ירדו לדרגות נמוכות ושפלות.

• **פטירת עזרא הסופר** - כאשר נבחן את מעשיו של עזרא הסופר, נראה כי מחד גיסא עליו נאמר (קהלת רבה א, ד) "אילו היה אהרן קיים, היה עזרא גדול ממנו בשעתו". והמהר"ל (תפארת ישראל פרק סד) כתב כי חידוש ה"כתב האשורי" היה "על ידי עזרא שהיה ראוי שתינתן התורה על ידו". ברם מאידך גיסא מובא במסכת כתובות (כה, א) "כשהעלה עזרא [את הגולים מבבל בתקופת בנין בית המקדש השני], לא כולם עלו". וכפי שכתב בהרחבה רבי יוסף אלבו בספר העיקרים (מאמר ג פרק כב) "וכשהעלה עזרא מבבל לא עלו עמו אלא מתי מספר, והגדולים שבישראל והחכמים והמיוחסים שבהם כולם נשארו בבבל, תדע שהרי לא עלו עמו משבט לוי כלל". עזרא העלה מהגולה את פסולי הקהל, וביניהם רבים שהיו נשואים בנישואי תערובת.

עזרא בוודאי רצה ושאל ואף פעל רבות בזמנו, אולם לא הצליח להשפיע על כולם, ובסופו של דבר הצלחתו היתה רק חלקית ולא הצליח להשיג את כל מאוויו.

יתכן איפוא, כי זו הסיבה שמרן המחבר כתב בשו"ע (או"ח סימן תקפ סע' ב) שבתשיעי בטבת "לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו", למרות שככל הנראה ידע שביום זה נפטר עזרא הסופר [כפי שסבר הט"ז]. וככל הנראה בכוונה תחילה לא הזכיר את פטירתו של עזרא, כי עזרא לא זכה להצלחה מלאה בהשגת כל שאיפותיו ומאוויו.

• **אות עי"ן** - העין הטבעית היא האיבר דרכו האדם רואה טבעית. ומוסיף החיד"א שלאדם יש גם כן "עין שכלית", שבה כביכול האדם מביט וצופה לעתיד. ויש לכך גם רמז בשלושת ההדסים הניטלים בארבעת המינים בחג הסוכות, ובכך שהדס צריך להיות "משולש" (שו"ע או"ח סי' תרמו סע' ג), דהיינו ששלושת

טבת - שיר השירים רצון ושאיפות

העלים יוצאים בשווה מהגבעול. ונשאלת השאלה, מה הרמז במספר שלוש בהדסים. ויתכן, שהתשובה טמונה במראהו של עלה ההדס הדומה לעין, ולכן נוטלים שלושה הדסים, ובכל הדס העלים "משולשים" - כנגד זוג העיניים הטבעיות והעין שלישית השכלית. ויש ללמוד מהעין, שלא כל מה שרואים בעיני הבשר, בראיה **טבעית**, זהו הדבר האמיתי, כי יש גם עין **שכלית**, דרכה לעיתים נראים הדברים אחרת לגמרי. חז"ל אמרו "העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות" (רש"י במדבר טו, לט). הלב רואה את היעד, חומד ושואף להשיג את רצונו, אבל יש צורך בכלי המעשה להגשים את השאיפה, ובשל כך לא כל שאיפה מצליחה להתממש.

בכוח השאיפות להביא להשגת דרגות גבוהות

ח. אולם למרות הכל, חובה לדעת, כי השאיפות, אפילו אם לא יתקיימו בסופו של דבר, הם "מנוע" עצום ואדיר מימדים, להעלות את האדם לפסגות גבוהות, ולצפות ב"עין" לעתיד. בספר כתב אמת (ח"א עמ' יט) מובא בשם רבי אליהו דושניצר, משגיח ישיבת לומז'ה בפתח תקוה, שעורר על החיוב לשאיפה לגדלות בתורה ועבודת ה', וכן סיפר כי "פעם אחת נפוליאון סקר את חייליו בגדודי הצבא ושאלם, מי רוצה להיות גנרל. קפץ אחד מהחיילים ואמר אני רוצה להיות גנרל. התבונן בו נפוליאון וציווה לגדל אותו ולמנותו כבר מעכשיו לסגן גנרל. וכששאלו אותו מה ראה בחייל זה יותר מאחרים, השיב: היות ולחייל זה יש אמביציה ויוזמה לעלות עד כדי להיות גנרל, זה מוכיח שהוא אדם שיכול לשגשג, ובודאי יתאמץ למלאות את כל המשימות, והוא עתיד להשיג גדולות ונצורות למען הצבא. והנמשל, כל מי שהוא מוכיח שהוא אוהב את השי"ת וחפץ ומשתוקק שתהיה עבודתו יותר מושלמת זוכה להארה מן השמים, והוא עולה בדרגה. וכמו כן בעיני תורה, כאשר רצונו עז לשגשג ולהיות גדול, זוכה שנותנים לו מן השמים סיוע תמידי להתמדה והבנה וסופו לעלות. וכמו שאמרו חז"ל בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו". והוסיף הגר"א דושניצר ואמר: "דעו כי כל תלמיד חכם שעושה מאמצים להיות "גאון", מובטח לו שיגיע לתואר "למדן", וכל "למדן" ששואף להיות מ"גדולי הדור", כמעט מובטח לו שיהיה מן ה"גאונים", ואם יתמיד במאמציו שנים רבות ישיג את כל מבוקשו".

רבי ישראל מסלאנט אמר פעם על עצמו בעת זקנותו: "כל ימי חיי שאפתי להיות כהגר"א, ולכן יצאתי רבי ישראל סלאנטר". וה"סבא מקלם" היה אומר: "אדם שחי פשוט נשאר פשוט", ולכן חשש לא להישאר "אדם פשוט" אלא רק תמיד שאף לעלות במדרגות יותר נעלות. וכן ידוע שהיה אומר החפץ חיים: "חייל שאינו שואף להיות אלוף, גם חייל טוב לא יהיה". כאשר אין שאיפות למקסימום, לא משיגים אפילו את המינימום.

השאיפות הם כמו "החמצן", שבלעדיו אין חיים, כפי שנוהג לומר רבי אביגדור נבנצל (שיחות לספר דברים עמ' פב) "הסתפקות במועט היא מידה נפלאה, אבל במה - בדבר שאינו חשוב כל כך, בדבר שאפשר גם בלעדיו. שם, נסתפק במועט. אבל בדבר חיוני אי אפשר להסתפק במועט. באוכל, אפשר להסתפק במועט.

טבת - שיר השירים רצון ושאיפות

במים, כבר קשה יותר, לפחות פעם ביומיים חייבים לשתות. אבל אוויר לנשימה, אי אפשר פעם ביומיים. **שאיפות גדולות הן החמצן לחיים**, בהן לא נוכל להסתפק במועט".

ידיד משפחתנו הרב שרגא גרוסברד, כתב בספרו דעת שרגא (פרשת בחוקותי עמ' קיז), על דברי חז"ל (קהלת רבה א, יג) **"מי שיש לו מנה רוצה מאתיים"**: "לכאורה אדם שעמל ועבד והרוויח מנה היה צריך להיות שמח בחלקו ומרוצה, אבל לא, הקב"ה קבע בטבעם של בני אדם שאף פעם לא יסתפקו במה שיש להם אלא ירצו עוד ועוד. ואם יש לו מנה הוא רוצה מאתיים, ואם יש לו מאתיים הוא רוצה ארבע מאות. ודאי שהקב"ה לא הטביע טבע זה בלבבות בני אדם בשביל מטרות **גשמיות**, כדי שבני אדם ירדפו כל ימי חייהם אחרי הממון, ועובדים כל הזמן בשביל להרוויח עוד ועוד כסף. **טבע זה נועד למטרות רוחניות**. הקב"ה קבע בטבעו של האדם את **השאיפות** להשיג עוד ועוד, והחכם שעיניו בראשו, ומי שזוכה מפנה את **השאיפה הזו לעניינים שברוחניות**. לעוד תורה, לעוד יראת שמים. ואילו בענייני גשמיות הוא מסתפק במועט ושמח בחלקו".

לכן **היסוד** לכל עבודת האדם בעולמו הוא הגדרת המטרה הסופית, כדבריו המפורסמים של הרמח"ל בפתיחת ספרו מסילת ישרים (פרק א, בביאור כלל חובת האדם בעולמו) "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו". וכאשר היעד ידוע מראש, כל הדרך לממש את הרצון והשאיפות להשגתו נעשית מתוך מבט ומגמה זו, ו"בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו".